

الهیات تطبیقی

حقیقت غایی در ادیان

سید اکبر حسینی قلعه بهمن

انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

۱۳۹۶

سرشناسه	:	حسینی قلعه بهمن، سیداکبر، ۱۳۹۶ -
عنوان و نام پدیدآور	:	الهیات تطبیقی: حقیقت غایی در میان / ولف سیداکبر حسینی قلعه بهمن.
مشخصات نشر	:	قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	:	۵۸۰ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۴۴۴-۰۷۸-۳
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا.
موضوع	:	الهیات -- مطالعات تطبیقی.
موضوع	:	Theology -- Comparative studies
موضوع	:	خدا -- اثبات غایت شناختی.
موضوع	:	God -- Proof, Teleological
موضوع	:	یکتاپرستی -- مطالعات تطبیقی.
موضوع	:	Monotheism -- Comparative studies
شناسه افزوده	:	مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
رده بندی کنگره	:	۷ الف ح/ ۱۰۲ BT
رده بندی دیویی	:	۲۱۲
شماره کتاب شناسی ملی	:	۴۷۲۷۶۵۸

شماره ردیف ۱۳۰۸
شماره موضوعی ادیان-۱۷
۱۳۹۶-۳۹

■ الهیات تطبیقی: حقیقت غایی در ادیان

- مؤلف: سیداکبر حسینی قلعه‌بهمن
- ناشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
- چاپ: پاپیروس
- نوبت چاپ: اول
- تاریخ چاپ: تابستان ۱۳۹۶
- قیمت: ۴۱۰۰۰ تومان

- دفتر مرکزی: قم، خیابان شهدا، کوی ممتاز، پلاک ۳۸
- تلفن و نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۴۲۳۲۶
- شعبه تهران: خیابان انقلاب، بین خیابان ۱۲ فروردین و شهید منیری جاوید، ساختمان شماره ۳۱۰، طبقه سوم، واحد ۱۱۲
- تلفن و نمابر: ۰۲۱-۶۶۴۶۶۱۲۱
- شعبه مؤسسه امام خمینی (ره): قم، بلوار امین، بلوار جمهوری اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
- تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۱۳۶۲۹

فهرست مطالب

۱۹.....	مقدمه معاونت پژوهش
۲۲.....	مقدمه
۲۴.....	ضرورت مطالعه تطبیقی ادیان
۲۵.....	تعریف و معنای دین
۲۶.....	ادیان مورد مطالعه
۲۶.....	محور مباحث

فصل اول: حقیقت غایی رویکردها و نگرش‌ها

۳۱.....	مقدمه
۳۲.....	مفهوم خدا و رویکردهای متفاوت به آن
۳۳.....	۱. دیدگاه‌های سلبی
۳۳.....	۱-۱. الحاد
۳۳.....	۱-۲. طبیعت‌گرایی
۳۵.....	۱-۳. لادری‌گرایی
۳۹.....	۱-۴. شک‌گرایی
۴۰.....	۲. دیدگاه‌های اثباتی
۴۰.....	۲-۱. شرک

۴۱.....	۲-۱-۱. شرک توبیتی (KathenoTheism)
۴۲.....	۲-۱-۲. شرک عرضی (Heno Theism)
۴۳.....	۲-۱-۳. یک خدای معتبر از میان چند خدای موجود (یکی پرستی) (Monolatry)
۴۳.....	۲-۱-۴. دو گانه پرستی (Dualism)
۴۴.....	۲-۲. توحید خدا باوری
۴۵.....	دئیسم
۴۷.....	۲-۳. همه در خدایی
۴۹.....	۲-۴. همه خدایی
۵۳.....	جمع بندی فصل اول
	فصل دوم: حقیقت غایی در آیین هندو
۵۷.....	مقدمه
۵۹.....	ماهیت هندوئیسم
۶۳.....	دوران های هندوئیسم
۶۴.....	۱. آیین هندوی پیش از تاریخ و حقیقت غایی در آن دوران
۶۶.....	اثبات وجود، اوصاف و افعال حقیقت غایی در دوره پیش از تاریخ
۶۶.....	۲. دین ودهایی (۱۵۰۰ ق.م - ۵۰۰ ق.م) و حقیقت غایی در آن
۶۷.....	۲-۱. ورود آریایی ها
۶۹.....	۲-۱-۱. خدایان آسمانی
۷۱.....	۲-۱-۲. خدایان برزخی
۷۱.....	۲-۱-۳. خدایان زمینی
۷۷.....	۲-۱-۴. اثبات وجود، اوصاف و افعال حقیقت غایی در این خرده مرحله
۷۷.....	۲-۲. دوره برهمنائیسیم
۷۸.....	اثبات وجود، اوصاف و افعال حقیقت غایی در این خرده مرحله

۷۸.....	۲-۳. دوره اویه‌نیشادها.....
۸۳.....	اثبات وجود، اوصاف و افعال حقیقت غایی در این خرده‌مرحله.....
۸۳.....	۳. آیین باستانی هندو (دوره کلاسیک) (۵۰۰ ق.م - ۵۰۰ م).....
۸۷.....	۳-۱. اوصاف و ویژگی‌های خدایان دوره باستانی (کلاسیک).....
۸۷.....	برهما.....
۸۹.....	شیوه.....
۹۲.....	ویشنو.....
۹۴.....	جاناتنا شکتی.....
۹۶.....	تصویر کلی خدا در این هندو.....
۹۸.....	۴. دوره میانه در آیین هندو.....
۱۰۹.....	۵. آیین هندوی معاصر (۱۸۰۰ -)
۱۱۶.....	جمع‌بندی حقیقت غایی در هندوئیسم.....
فصل سوم: حقیقت غایی در آیین بودا	
۱۲۳.....	مقدمه.....
۱۲۴.....	زمینه‌های پیدایش آیین بودا.....
۱۲۹.....	بودیسم.....
۱۳۰.....	۱. تحولات مهم آیین بودا و شکل‌گیری فرقه‌های بودایی.....
۱۳۱.....	۱-۱. آیین کهن بودا.....
۱۳۲.....	۱-۱-۱. فرضیه رنج جهانی.....
۱۳۴.....	۱-۱-۲. ناپایداری اشیا.....
۱۳۵.....	۱-۱-۳. عدم جوهر ثابت.....
۱۳۶.....	۱-۱-۴. دیدگاه آیین کهن بودایی و تراودا درباره اعتقاد به وجود خدا.....
۱۳۸.....	۱-۲. آیین مهاییانه.....

۱۴۱	۱-۲-۱. خدا از دیدگاه مهاییانه.....
۱۴۳	الف) ادی بودا.....
۱۴۳	ب) آمی تابه.....
۱۴۵	ج) آوالوکیتا.....
۱۴۶	۱-۲-۲. براهین اثبات وجود خدایان در مهاییانه.....
۱۴۷	۱-۲-۳. خدایان در آیین مهاییانه (جمع بندی).....
۱۴۸	۱-۲-۴. نظریه سه کالبد.....
۱۵۰	تثلیث و ادایی.....
۱۵۲	جمع بندی حقیقت یی در آیین بودا.....
	فصل چهارم: حقیقت غایی در آیین زردشت
۱۵۷	مقدمه.....
۱۵۸	واژه شناسی.....
۱۵۸	هم ریشه بودن آیین هندو و آیین زردشت.....
۱۵۹	منشأ پیدایش آیین زردشت.....
۱۶۰	سرگذشت زردشت.....
۱۶۵	کتاب مقدس آیین زردشت.....
۱۶۸	حقیقت غایی در آیین زردشت.....
۱۷۰	۱. دیدگاه مبتنی بر ثنوی بودن زردشتیت.....
۱۷۵	۲. یکتاپرست بودن آیین زردشتی.....
۱۷۶	۱-۲. آیین زردشت ثنوی است؛ ولی فشارها آن را تبدیل به توحیدی کرد.....
۱۷۸	۲-۲. آیین زردشت از آغاز توحیدی بوده و برداشت های ثنوی خطاست.....
۱۸۰	نظام الهیاتی زردشت.....
۱۸۳	اوصاف اهورامزدا بر اساس گاته ها.....

اثبات وجود خدا در سخنان زردشت ۱۹۰

نتیجه‌گیری ۱۹۲

فصل پنجم: حقیقت غایی در یهودیت

مقدمه ۱۹۷

منبع تعالیم یهودی ۱۹۹

حقیقت غایی در یهودیت ۲۰۴

۱. مفاهیم ناظر به حقیقت غایی در عهد عتیق ۲۰۴

۱-۱. یهوه ۲۰۵

۱-۲. الوهیم ۲۰۶

۱-۳. اِل ۲۰۷

۲. اثبات وجود خدا در یهود ۲۰۸

۲-۱. اثبات وجود خدا در عهد عتیق ۲۰۹

۲-۲. فیلون و اثبات وجود خدا ۲۱۰

۲-۳. اثبات وجود خدا در تلمود ۲۱۲

۲-۴. براهین اثبات وجود خدا در الهیات یهودی قرن وسطا ۲۱۳

۳. اثبات توحید ذاتی خداوند بر اساس فرازهای تنخ ۲۱۷

۴. اثبات یکتایی یهوه با استفاده از اوصاف خدا در سنت یهود ۲۲۰

۴-۱. اوصاف خدا در تنخ ۲۲۰

۴-۲. اوصاف خدا در تلمود ۲۲۷

ادعای یکی‌پرستی یهود آغازین ۲۳۰

۴-۳. اوصاف الهی در عهد عتیق به یکتایی خدا در تنخ اشاره دارند ۲۳۳

۵. اثبات توحید در آیین یهود با استفاده از واکنش عهد عتیق به شرک ۲۳۳

نتیجه‌گیری ۲۴۰

۲۴۱	 الهیات سلبی در میان اندیشمندان یهودی
۲۴۲	 سعدیا گائون
۲۴۴	 سلیمان بن گیرول
۲۴۵	 یهودا هلوی
۲۴۶	 موسی بن میمون
۲۴۶	 ۱. ذات الهی در کلام موسی بن میمون
۲۴۷	 ۲. اوصاف الهی در کلام ابن میمون
۲۵۱	 جمع‌بندی و نتیجه‌گیری حقیقت غایی در یهودیت
	فصل ششم: حقیقت غایی در مسیحیت
۲۵۷	 مقدمه
۲۵۹	 منابع آموزه‌های دینی مسیحی
۲۶۵	 خدا؛ خالق عالم و سرچشمه هستی
۲۶۷	 مفاهیمی که ذات خدا را شرح می‌دهند
۲۶۹	 اوصاف خدا
۲۶۹	 قائم بالذات
۲۷۰	 قیومیت
۲۷۱	 سرمدیت
۲۷۲	 قادر مطلق
۲۷۳	 عالم مطلق
۲۷۳	 همه‌جا حاضر بودن ذات باری تعالی
۲۷۹	 خداوند متعال خیر محض است
۲۸۰	 تثلیث؛ رازی جاودان در الهیات مسیحی
۲۸۴	 برخی از توجیهات تثلیث

۲۸۵	اعتقادنامه آتاناسیوسی
۲۸۸	تبیین تثلیث در سخنان آگوستین
۲۸۹	منشور پاپ لئوی سیزدهم
۲۹۲	خدای پدر در آموزه تثلیث
۲۹۲	عیسی؛ خدای متجسد
۲۹۵	عیسی؛ آشکارسازنده خدای پدر
۲۹۸	آگاهی نداشتن حواریان از پسر خدا بودن عیسی
۲۹۹	بیشترین نکات درباره الوهیت مسیح در انجیل یوحنا
۲۹۹	تجسد
۳۰۰	زمان روی دادن تجسد
۳۰۱	روح القدس
۳۰۲	روح القدس جبرائیل نیست
۳۰۲	روح القدس آشکارساز عیسی
۳۰۳	شکل گیری آموزه تثلیث
۳۰۴	مسیح شناسی؛ رشته شناخت تثلیث
۳۰۵	خط زمان بررسی شکل گیری تثلیث
۳۰۶	تولد و دوره حیات مسیح
۳۰۶	دوره عهد جدید
۳۱۰	دوره پدران رسول یا مبلغ
۳۱۰	دو گرایش عمده در مسیح شناسی پدران رسول
۳۱۳	پدران مدافع
۳۱۴	یوستینوس
۳۱۷	مونارکیانیسم

- ۳۱۸..... مونا رکیانیسم دینامیک
- ۳۱۹..... مونا رکیانیست های مدالیست
- ۳۲۰..... مکتب ساییلیانیسم
- ۳۲۱..... ناکامی مونا رکیانیسم مدالیست و بازگشت شخصیت های پیرو پولس
- ۳۲۱..... تر تولیانوس (Tertulianus)
- ۳۲۴..... اوریگنس
- ۳۲۸..... آریوس (Arios)
- ۳۲۹..... عقاید آریوس
- ۳۳۰..... تلاش قسطنطین برای حل منازعات
- ۳۳۲..... شورای نیکیه
- ۳۳۴..... نامه قسطنطین و گزارش شورای نیکیه
- ۳۳۶..... نامه آریوس به یوسیپس راس کیش در دفاع از دیدگاه خود (سال ۳۲۰ م)...
- ۳۳۸..... تثبیت اعتقادنامه نیکیه در شورای قسطنطنیه
- ۳۴۱..... مسیح پسر خدا؛ سومین جلوه بحث حقیقت های مسیحیت
- ۳۴۱..... براهین اثبات وجود خدا در مسیحیت
- ۳۴۲..... آنسلم و برهان وجودی بر اثبات وجود خدا
- ۳۴۳..... تاریخچه و ویژگی برهان وجودی
- ۳۴۴..... صورت کلی برهان وجودی
- ۳۴۴..... تقریر آنسلم از برهان وجودی
- ۳۴۶..... نقد گنیلون بر برهان وجودی آنسلم
- ۳۴۸..... توماس آکوئیناس و پنج راه اثبات وجود خدا
- ۳۴۸..... آیا از نظر آکوئیناس، اثبات وجود خدا به استدلال نیاز دارد؟
- ۳۵۳..... براهین اثبات وجود خدا از منظر آکوئیناس

۳۵۵	استدلال مبتنی بر حرکت
۳۵۷	استدلال مبتنی بر علت فاعلی
۳۵۸	استدلال مبتنی بر وجود واجب و وجود ممکن
۳۶۰	استدلال مبتنی بر مراتب وجود
۳۶۲	استدلال مبتنی بر علت غایی (تدبیر الهی جهان)
۳۶۳	برهان اخلاقی کانت (Moral Argument)
۳۶۶	جمع‌بندی حقیقت غایی در مسیحیت
فصل هفتم: حقیقت غایی در اسلام	
۳۷۵	مقدمه
۳۷۷	اسمای الهی
۳۷۸	تقسیمات اسمای الهی
۳۷۹	اسم «الله» در عالم اسلام
۳۸۰	آیا می‌توان هر اسمی را بر ذات الهی تطبیق کرد؟
۳۸۱	توقیفی بودن اسمای الهی
۳۸۳	تعداد اسمای الهی
۳۸۵	اسم اعظم
۳۸۶	اوصاف الهی
۳۸۷	طرح کلی مباحث اوصاف الهی
۳۸۷	کلیات اوصاف الهی
۳۸۸	محور اول: هستی‌شناسی اوصاف الهی
۳۸۸	الف) اقسام اوصاف الهی
۳۸۸	تقسیم اول: اوصاف ثبوتی و اوصاف سلبی
۳۹۰	تقسیم دوم: اوصاف ذات و اوصاف فعل

- ۳۹۱ تقسیم سوم: اوصاف نفسی (حقیقی) و اوصاف اضافی
- ۳۹۳ تقسیم چهارم: اوصاف ذاتی و اوصاف خبری
- ۳۹۳ (ب) اثبات اوصاف کمالی حق به صورت کلی
- ۳۹۴ برهان اول: بهره گرفتن از ذات برای اثبات صفات
- ۳۹۵ برهان دوم: مخلوقات؛ آینه خداوند (تقریر فلسفی)
- ۳۹۶ برهان سوم: مخلوقات؛ آینه خداوند (تقریر کلامی)
- ۳۹۶ (ج) ارتباط ذات با صفات
- ۳۹۸ دیدگاه امامیه: تنایز مفهوم می و وحدت عینی (عینیت ذات با صفات)
- ۳۹۹ استدلال‌هایی بر عینیت ذات با صفات
- ۴۰۱ محور دوم: معرفت‌شناسی اوصاف الهی
- ۴۰۱ الف) آیا امکان شناسایی اوصاف الهی وجود دارد؟
- ۴۰۴ ب) ابزارهای شناخت اوصاف الهی کدام‌اند؟
- ۴۰۶ محور سوم: معناشناسی اوصاف الهی
- ۴۰۷ بررسی اوصاف الهی به صورت خاص
- ۴۰۷ توحید
- ۴۰۸ توحید در اندیشه (توحید نظری)
- ۴۰۸ توحید ذاتی
- ۴۱۷ توحید صفاتی
- ۴۱۸ توحید افعالی
- ۴۲۹ توحید در عمل (توحید عملی)
- ۴۳۲ بررسی مفهوم علم و اطلاق عالم بودن بر خدا
- ۴۳۵ اقسام یا مراتب علم الهی
- ۴۳۵ ادله اثبات علم الهی

۴۳۷		دلیل اول بر علم الهی
۴۳۸		دلیل دوم بر علم الهی
۴۳۸		علم خدا به اشیا پیش از ایجاد
۴۳۹		دلیل اول بر علم خدا پیش از آفریدن
۴۴۰		دلیل دوم بر علم خدا پیش از آفریدن
۴۴۰		اثبات علم خدا به موجودات پس از آفرینش
۴۴۱		دلیل بر علم خداوند پس از خلق
۴۴۳		مفهوم قادر بودن خداوند متعال
۴۴۶		ادله اثباتی قادر بودن خداوند متعال
۴۴۶		۱. راه نظریت و وجدان
۴۴۷		۲. راه نظم عالم
۴۴۷		۳. معطی شیء نمی‌واند فاعل آن باشد
۴۴۷		۴. راه تعریف قدرت
۴۴۸		سعه قدرت الهی و پاسخ به چند پرسش
۴۵۲		حی بودن خداوند متعال
۴۵۳		حیات؛ بارزترین ظهور و دشوارترین معنا
۴۵۳		ویژگی‌های حیات
۴۵۴		مفهوم حیات خداوند
۴۵۵		دلیل اول بر حیات الهی
۴۵۵		دلیل دوم بر حیات الهی
۴۵۶		حیات خداوند در قرآن و احادیث
۴۵۷		رابطه حی و قیوم
۴۵۷		ازلی و ابدی بودن خداوند

- ۴۵۸ دو تفسیر برای این اوصاف
- ۴۵۸ اثبات ازلی و ابدی بودن حق تعالی
- ۴۵۹ ازلیت و ابدیت در آیات و روایات
- ۴۶۰ چیستی اراده الهی
- ۴۶۰ دیدگاه‌های مختلف درباره مفهوم اراده
- ۴۶۱ حدوث و قدم اراده الهی
- ۴۶۲ اثبات اراده الهی
- ۴۶۲ معانی حکمت الهی و اثبات آن
- ۴۶۸ براهین اثبات وجه خدا
- ۴۶۹ آیا وجود خدا ثابت پذیراست؟
- ۴۷۱ برهان فطرت
- ۴۷۲ نگاهی کوتاه به چیستی فطرت
- ۴۷۵ ویژگی‌های فطرت
- ۴۷۷ برهان فطرت در اثبات وجود خدا
- ۴۸۰ براهین وجودشناختی
- ۴۸۱ تقریر محقق اصفهانی از برهان وجودی
- ۴۸۳ براهین جهان‌شناختی
- ۴۸۳ ۱. برهان حرکت
- ۴۸۴ نقد برهان حرکت
- ۴۸۵ ۲. برهان حدوث و قدم
- ۴۸۶ نقد برهان جهان‌شناختی کلامی (برهان حدوث و قدم)
- ۴۸۷ ۳. برهان وجوب و امکان
- ۴۹۰ براهین غایت‌شناختی

برهان غایت‌شناختی مبتنی بر تمثیل (برهان نظم)	۴۹۳
برهان غایت‌شناختی مبتنی بر استقرا	۴۹۴
برهان یا براهین صدیقین	۴۹۶
مقدمه	۴۹۶
تقریر ابن‌سینا از برهان صدیقین	۴۹۸
تقریر ملاهادی سبزواری	۴۹۹
تقریر آیت‌الله مصباح یزدی	۵۰۰
مبای این تقریر بر برهان شیخ	۵۰۱
تقریری دیگر از همان صدیقین	۵۰۱
برهان انباشتی	۵۰۳
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری نسبت به حقیقت غایی در اسلام	۵۰۳
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	
منابع	۵۳۵
الف) فارسی و عربی	۵۳۵
ب) انگلیسی	۵۴۳
ج) سایت‌ها	۵۵۰
نمایه‌ها	۵۵۱

مقدمه معاونت پژوهش

حقیقت اسرارین، جاودانه‌ترین و زیباترین راز هستی و نیاز آدمی است که سلسله مؤمنان و ایمان‌مادق چه جان‌ها که در راه آن نباخته، و جاهلان و باطل‌پرستان چه تودمه‌ها که برافنده‌ها که برای محو و مسخ آن نساخته‌اند. چه تلخ‌واقعیتی است مظلومیت حقیقت، و چه شیرین حقیقتی است این واقعیت که در مصاف همیشگی حق و باطل، حق سربلند و سرفراز است و باطل ازین رفتنی و نگویند. این والا و بالانشینی حقیقت، گذشته از سرشت حق، وام‌دار کوشش‌های خالصانه و پایان‌ناپذیر حقیقت‌جویانی است که در عرصه نظر و عمل کمر همت محکم بسته و از دام و دانه دنیا رسته‌اند، و در این میان نقش و تأثیر ادیان و پیامبران الهی، و به‌ویژه اسلام و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و جانشینان برحق و گرامی او، برجسته‌ترین است.

دانشمندان نام‌آور شیعه رسالت خطیر و بی‌نظیر خویش را به‌گیری از عقل و نقل و غوص در دریای معارف قرآن و برگرفتن گوهر ناب حقیقت از سیره آن پیشوایان و عرضه آن به عالم بشری و دفاع جانانه در برابر هجوم ظلمت‌پرستان حقیقت‌گریز دانسته و در این راه دیده‌ها سوده و جان‌ها فرسوده‌اند. اکنون در عصر بحران معنویت که دشمنان حقیقت و آدمیت هر لحظه با تولید و انتشار فزون از شمار آثار نوشتاری و دیداری و به‌کارگیری انواع ابزارهای پیشرفته

سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در عرصه‌های گوناگون برای سیطره بر جهان می‌کوشند، رسالت حقیقت‌خواهان و اندیشمندان حوزوی و دانشگاهی، به‌ویژه عالمان دین، بس عظیم‌تر و سخت‌دشوارتر است.

در جهان تشیع، پژوهشگران حوزوی در علوم فلسفی و کلامی، تفسیری و حدیثی، فقهی و اصولی و نظایر آن کارنامه درخشانی دارند، و تأملات ایشان بر تارک پژوهش‌های اسلامی می‌درخشد. در زمینه علوم طبیعی و تجربی و فناوری‌های جدید نیز پژوهشگران ما تلاش‌هایی چشمگیر کرده، گام‌هایی نویدبخش برداشته و به جایگاه درخور خویش در جهان نزدیک شده‌اند، و می‌کوشند تا فعالیت‌های روزافزونشان مقام شایسته خویش را در صحنه علمی بین‌المللی بازابند. ولی در قلمرو پژوهش‌های علوم اجتماعی و انسانی تلاش‌های دانشمندان این مرزوبوم آن‌گونه که شایسته نظام اسلامی است به بار ننشسته و آنان گاه به ترجمه و اقتباس نظریات دیگران بسنده کرده‌اند. در این زمینه کمتر می‌توان ردپای ابتکارات و به‌ویژه خرافیت‌های برخاسته از مبانی اسلامی را یافت و تا رسیدن به منزلت مطلوب راهی طولانی و پرچالش درپیش است. ازاین‌رو، افزون بر استنباط، استخراج، تفسیر و تبیین آموزه‌های دینی و سازمان‌دهی معارف اسلامی، کاوش در مسائل علوم انسانی و اجتماعی از دیدگاه اسلامی و تبیین آنها از مهم‌ترین اهداف و اولویت‌های مؤسسات علمی به‌ویژه مراکز پژوهشی حوزه‌های علمیه است.

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی در پرتو تأییدات رهبر کبیر انقلاب اسلامی و حمایت‌های بی‌دریغ خلف صالح وی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای «مد ظله العالی» از آغاز تأسیس براساس سیاست‌ها و اهداف ترسیم‌شده از سوی حضرت آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی «دامت برکاته» به امر پژوهش‌های علمی و دینی اهتمام داشته و در مسیر برآوردن نیازهای فکری و دینی جامعه، به

پژوهش‌های بنیادی، راهبردی و کاربردی پرداخته است. معاونت پژوهش مؤسسه برای تحقق این مهم، افزون بر برنامه‌ریزی و هدایت دانش‌پژوهان و پژوهشگران، در زمینه نشر آثار محققان نیز کوشیده و بحمدالله تاکنون آثار ارزنده‌ای را در حد توان خود به جامعه اسلامی تقدیم کرده است.

کتاب پیش روی، پژوهشی است در قلمرو مطالعه تطبیقی ادیان که با تلاش پژوهشگر ارجمند حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر سیداکبر حسینی قلعه‌بهمن نگارش یافته است. هدف اصلی نویسنده ارائه نگاهی اجمالی از خدا و حقیقت غایی در ادیان است.

معاونت پژوهش از توفیق محترم و آقای دکتر امیر خواص که با نظارت و ارائه نظرهای سودمندشان بر انتقان و غنای اثر افزوده‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کند و توفیق روزافزون ایشان را از خداوند منان خواستار است.

معاونت پژوهش

رئیس آموزش و پژوهشی امام خمینی (ره)